
Vergaderjaar 2025-2026

36 800 X Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Defensie
(X) voor het jaar 2026

G **NOTA NAAR AANLEIDING VAN HET TWEDE VERSLAG**
Ontvangen 19 juni 2026

Hierbij bieden wij u de antwoorden aan op de tweede set schriftelijke vragen gesteld over de Ontwerpbegroting Defensie (X) over het jaar 2026.

Wij zijn ons ervan bewust dat in de vorige ronde niet op alle gestelde vragen volledig is ingegaan. Wij hechten eraan te benadrukken dat wij ditmaal bijzondere zorg hebben besteed aan de volledigheid en helderheid van de beantwoording. Met deze set antwoorden beogen wij dan ook de resterende onduidelijkheden weg te nemen en u zo volledig mogelijk te informeren.

De minister van Defensie,

Staatssecretaris van Defensie,

Dilan Yeşilgöz-Zegerius

Derk Boswijk

Antwoorden op schriftelijke vragen over de Ontwerpbegroting Defensie (X) over het jaar 2026 (Kamerstuk 36800-X)

De leden van de SP-fractie hebben onderstaande vragen gesteld:

- 1. De leden van de SP-fractie vroegen de regering een raming te geven van de totale defensie-uitgaven van het Europese deel van de NAVO in 2035 indien wordt voldaan aan een norm van respectievelijk 3,5% en 5% van het bbp. De regering geeft hierop geen raming, maar verwijst naar de Nederlandse uitgaven en naar politieke keuzes van andere NAVO-landen. Kan de regering alsnog een indicatieve berekening maken op basis van de door haar gehanteerde uitgangspunten, bijvoorbeeld uitgaande van een gemiddelde economische groei van 1,5% per jaar? Indien de regering van oordeel is dat een dergelijke berekening niet mogelijk is, welke noodzakelijke parameters ontbreken daarvoor volgens haar?**

De NAVO publiceert in haar jaarlijkse Secretary General rapport over de gerealiseerde defensie-uitgaven van de afzonderlijke NAVO-bondgenoten, waarbij de uitgaven op uniforme wijze worden gepresenteerd. In het meest recente jaarlijkse Secretary General rapport staan in bijlage III de gerealiseerde uitgaven van elke NAVO-bondgenoot tot en met 2025. De NAVO kijkt in deze rapportage niet naar toekomstige uitgaven. Er zijn hierdoor geen uniforme en betrouwbare cijfers beschikbaar voor de toekomst. Dit maakt het voor ons niet mogelijk om op een betrouwbare en uniforme wijze inzicht te geven in de defensie-uitgaven van het Europese deel van de NAVO in 2035; ook niet als percentage van het bbp. Daarnaast zou het hypothetisch zijn om als Nederlandse overheid een eigen raming te geven van de defensie-uitgaven als percentage van het bbp in 2035 voor de Europese NAVO-bondgenoten. Een dergelijke raming zou moeten berusten op allerlei aannames, zoals economische groeiverwachtingen. Ook vergt dit bovendien nog te maken politieke keuzes van andere NAVO-landen en is het niet aan mij om voor hen die keuzes te maken. Een dergelijke raming zou niet bijdragen aan een versterking van de samenwerking binnen het Europese deel van het bondgenootschap, ondermijnt het onderling vertrouwen en kan voor verwarring zorgen bij onze bondgenoten. Om die reden – en omdat een accurate raming immers niet mogelijk is – wil ik geen dergelijke raming maken. Voor uniforme en betrouwbare internationaal vergelijkbare gerealiseerde defensie-uitgaven binnen ons bondgenootschap verwijs ik u derhalve naar de jaarlijkse rapportage van de NAVO.

- 2. De leden van de SP-fractie verwezen naar de door de NOS gepubliceerde vergelijking van defensiebudgetten, manschappen en materieel van Rusland enerzijds en de NAVO respectievelijk het Europese deel van de NAVO anderzijds. Op de vraag in hoeverre deze cijfers volgens de regering een juist beeld geven van de militaire verhoudingen wordt niet ingegaan. Kan de regering alsnog expliciet aangeven of deze cijfers naar haar oordeel een realistisch beeld geven van de militaire krachtsverhoudingen? Indien dat niet het geval is, op welke punten zijn deze cijfers volgens de regering onvolledig? Beschikt de regering over andere cijfers of analyses die een wezenlijk ander beeld laten zien? Zo ja, kan zij deze met de Kamer delen?**

Uit een kwantitatieve vergelijking van de totale defensie-uitgaven tussen NAVO-bondgenoten en Rusland kunnen geen conclusies worden getrokken over de militaire krachtsverhoudingen. Bovendien liggen de aanschafkosten voor militair materieel

in Rusland relatief lager dan voor NAVO-bondgenoten¹. Geloofwaardige en effectieve afschrikking heeft een kwantitatieve en kwalitatieve component. Het vereist een combinatie van inzetbare en militaire capaciteiten, politieke wil en communicatie richting potentiële tegenstanders.

Voor geloofwaardige en effectieve militaire capaciteiten binnen de NAVO is onder meer vereist dat elk van de 32 bondgenoten investeert in een sterke, goed geofende en goed uitgeruste krijgsmacht, en in een robuuste defensie-industrie die innovatief is en kan opschalen wanneer nodig. Vorig jaar zetten bondgenoten in Den Haag een historische stap met de afspraak de defensie- en veiligheidgerelateerde uitgaven te verhogen naar 5% van het bbp, waarvan 3,5% voor defensie-uitgaven. De komende NAVO-top in Ankara staat in het teken van het implementatie van deze afspraken en het omzetten van deze investeringen in concrete capaciteiten. Een sterker Europa in de NAVO zal leiden naar een gelijkwaardiger en sterker bondgenootschap.

- 3. De regering stelt dat Rusland volgens de MIVD binnen gunstige omstandigheden binnen een jaar na beëindiging van de gevechtshandelingen in Oekraïne voldoende gevechtskracht kan genereren om een regionaal conflict tegen de NAVO te initiëren. Daarmee is echter nog niet ingegaan op de vraag hoe dit zich verhoudt tot de bestaande militaire verhoudingen. Kan de regering toelichten waarom een mogelijke Russische capaciteit om een regionaal conflict te beginnen automatisch betekent dat de huidige collectieve verdediging van de Europese NAVO-landen onvoldoende zou zijn? Deelt de regering de opvatting dat het vermogen om een conflict te initiëren niet hetzelfde is als het vermogen om een conflict succesvol te voeren of NAVO-grondgebied te veroveren?**

De belangrijkste taak van de NAVO, een defensief bondgenootschap, is collectieve afschrikking en verdediging. Op basis van het dreigingsbeeld en de plannen voor de uitvoering van effectieve afschrikking en verdediging, stelt NAVO capaciteitsdoelstellingen vast. De huidige dreiging en escalatie komt vanuit Rusland, getuige de grootschalige invasie van Oekraïne en de aanhoudende hybride aanvallen tegen NAVO-bondgenoten. Rusland vormt de grootste en meest directe dreiging tegen vrede en stabiliteit in Europa en brengt daarmee onze nationale veiligheidsbelangen direct in gevaar.

De bestaande militaire capaciteiten zijn onvoldoende om de verdedigingsplannen van NAVO goed uit te kunnen voeren. Dit brengt grote risico's met zich mee voor het bondgenootschap, de geloofwaardige afschrikking van Rusland en de verdediging van Europa. De VS vraagt Europa een groter deel van de afschrikking en verdediging van het continent op zich nemen – en het is dan ook in ons eigen belang om hier meer verantwoordelijkheid in te nemen. Afschrikking is noodzakelijk om het initiëren van conflicten tegen te gaan en om te voorkomen dat vijandelijke actoren NAVO-grondgebied overnemen.

- 4. De leden van de SP-fractie vroegen of een bijna verdubbeling van de defensie-uitgaven noodzakelijk is indien de Europese NAVO-landen reeds aanzienlijk meer uitgeven aan defensie dan Rusland. Op deze vraag wordt niet inhoudelijk ingegaan. Kan de regering alsnog toelichten waarom een stijging van ongeveer 2% naar 3,5% van het bbp noodzakelijk is, gegeven het bestaande verschil in defensie-uitgaven tussen Rusland en de Europese NAVO-landen? Welke concrete militaire capaciteiten of tekortkomingen kunnen niet worden opgelost binnen een lager uitgavenniveau?**

¹ Vraag 15:
https://www.eerstekamer.nl/brief_in/20260521/beantwoording_schriftelijke_vragen/f=/vmxqb7870le8.pdf

De tijdens de NAVO-top in Den Haag overeengekomen 3,5% van het BBP voor defensie-uitgaven is gebaseerd op wat er binnen het bondgenootschap militair nodig is om de regionale plannen van de NAVO uit te voeren. Dit is gebaseerd op tegen welke dreigingen wij ons gezamenlijk willen kunnen verdedigen. De dreiging vanuit de Russische Federatie is een van de primaire en meest toegenomen dreigingen, maar niet de enige waar de plannen rekening mee houden. Vanuit de ambitie en de dreiging zijn voor de NAVO operationele plannen gemaakt, welke vervolgens vertaald zijn in capaciteiten die nodig zijn om deze plannen in te vullen. Deze capaciteiten zijn vervolgens verdeeld over de bondgenoten, waaronder Nederland.

Om te kunnen voldoen aan ons deel van de NAVO-capaciteitsdoelstellingen - zeker vanuit een situatie van decennialange onderbesteding - is ook voor Nederland een toename van het defensiebudget noodzakelijk. Alleen zo kunnen wij bijdragen aan de uitvoerbaarheid van de verdedigingsplannen van de NAVO mogelijk.

In de Kamerstukken over de toewijzing van de huidige capaciteitsdoelstellingen, de financiële en personele doorrekening daarvan en *NATO Defence Planning Capability Review* kunt u meer informatie vinden over wat de nieuwe doelstellingen inhouden, wat de financiële en personele impact van volledige invulling daarvan is (en welke keuzes alsnog moeten worden gemaakt) en hoe de NAVO de Nederlandse invulling van de vorige capaciteitsdoelstellingen inschat.²

- 5. De leden van de SP-fractie vroegen of de regering rekening houdt met een mogelijk actie-reactiemechanisme, waarbij hogere NAVO-uitgaven aanleiding kunnen vormen voor verdere verhoging van Russische defensie-uitgaven. Op deze vraag wordt uitsluitend verwezen naar het antwoord op de voorgaande vraag. Kan de regering alsnog reflecteren op het risico van een wapenwedloop? Acht de regering het mogelijk dat wederzijdse militaire opbouw de internationale veiligheid in bepaalde omstandigheden juist kan ondermijnen? Hoe wordt dit risico betrokken bij de besluitvorming over verdere verhoging van defensie-uitgaven?**

De versterking van de NAVO's afschrikking en verdediging is een direct gevolg van de steeds verder stijgende Russische dreiging jegens de bondgenoten, bijvoorbeeld via hybride aanvallen. Rusland investeert reeds geruime tijd in de eigen conventionele militaire versterking. De NAVO is een defensief bondgenootschap. Een robuuste defensie in Europa, met bijbehorende defensie-industrie, draagt bij aan een geloofwaardige collectieve afschrikking en daarmee aan het voorkomen van escalatie. De EU en haar lidstaten blijven doorlopend zoeken naar kansen voor wapenbeheersing en de-escalatie, echter lijkt Rusland hier momenteel niet toe bereid.

- 6. De leden van de SP-fractie vroegen waar de grens ligt tussen een weerbare samenleving en militarisering van de samenleving. De regering gaat in op het belang van maatschappelijke weerbaarheid, maar niet op de gestelde vraag. Kan de regering alsnog aangeven welke criteria zij hanteert om te beoordelen of maatregelen bijdragen aan maatschappelijke weerbaarheid zonder dat sprake is van militarisering van maatschappelijke instellingen, onderwijs, publieke voorzieningen of het publieke debat?**

Het fundament onder onze weerbaarheid is de optelsom van vele inspanningen en deze moet op orde zijn om voldoende maatschappelijk weerbaar te zijn. Deze inspanningen moeten immers zorgen voor de continuïteit van essentiële diensten, een parate en veerkrachtige samenleving, de borging van de democratische rechtsstaat en een weerbare economie. Ook de continuïteit van de publieke sector is van groot belang. Een sterk sociaal weefsel is hier een belangrijk onderdeel van.

Met een sterk fundament kan onze samenleving schokken aan in geopolitiek

² Zie Kamerstukken 28676-472; 28676-504 en 28676-464

onstuimige tijden. Aanvullend op dit fundament worden er ook maatregelen getroffen in de voorbereiding op een militair conflict. Hierbij wordt sterk geleund op de generieke schokbestendigheid van de maatschappij.

Van militarisering van maatschappelijke instellingen, onderwijs, publieke voorzieningen of het publieke debat is dan ook geen sprake. Het is immers voor de hand liggend en noodzakelijk om ons voor te bereiden op de ontwikkelingen in de huidige wereld.

- 7. De leden van de SP-fractie vroegen naar de maatschappelijke kosten en baten van de voorgenomen structurele verhoging van de defensie-uitgaven met circa €19 miljard. Tevens vroegen zij welk effect het alternatief van een gedeeltelijke inzet van deze middelen voor verhoging van minimumloon en uitkeringen zou hebben op de armoede. Kan de regering alsnog ingaan op deze vragen? Is zij bereid een indicatieve berekening te laten maken van het effect op de armoede indien bijvoorbeeld €9,5 miljard structureel zou worden ingezet voor verhoging van het minimumloon met behoud van de koppeling aan uitkeringen? Indien niet, waarom niet?**

Tijdens de NAVO-top vorig jaar is met onze bondgenoten afgesproken om de NAVO-norm te verhogen, en dat betekent dat ons Defensiebudget moet groeien naar 3,5% van het bbp. Investeren in Defensie is in eerste instantie een investering in de veiligheid van Nederland, Europa en het NAVO-bondgenootschap. De veiligheid van Nederland en zijn inwoners is een cruciale voorwaarde voor het goed functioneren van onze samenleving. De investeringen zijn nodig om te voldoen aan de in NAVO-verband gemaakte afspraken over de capaciteiten die het bondgenootschap nodig heeft om de veiligheid te garanderen.

De kosten en baten van veiligheid zijn niet makkelijk uit te drukken in maatschappelijke of economische waarden. Daarom is een directe vergelijking met bijvoorbeeld de effecten van een alternatieve aanwending van een gedeeltelijk inzet van de middelen voor verhoging van het minimumloon en uitkeringen en de effecten daarvan op armoede niet te maken.

Daarbij is de nut en noodzaak voor extra investeringen benadrukt, maar is ook in het debat door de premier aangegeven dat wij de verantwoordelijkheid dragen als rijk land om zoveel mogelijk mensen uit de armoede te halen, of voorkomen dat mensen daarin belanden. Om die reden neemt het kabinet diverse maatregelen op het terrein van armoedebestrijding, Ook is er een coördinerende minister aangesteld voor armoedebestrijding.

De leden van de VOLT-fractie hebben onderstaande vragen gesteld:

- 1. Met betrekking tot de controles aan de binnengrenzen van de EU nodigt het kabinet de leden van de Voltfractie uit om vanuit het aangeboden materiaal zelf hun berekeningen te maken. Deze leden doen dit maar hebben wel behoefte aan een verificatie van de feiten. Derhalve willen de leden van de Voltfractie aan het kabinet vragen om de rekensommen te bevestigen of te corrigeren daar waar nodig.**

De KMar rapporteert over de totale duur van uitgevoerde grenscontroles en effecten die daarbij worden behaald. In het antwoord op vraag 7 wordt nader ingegaan op de berekening van de fractie.

- 2. "De meest complete set cijfers die het kabinet verschaft gaat over de periode 9 december 2024 t/m 8 september 2025. Dit is een periode van 9 maanden. De conclusie uit deze cijfers is dat op jaarbasis de koninklijke marechaussee ongeveer 10.000 mensen besteedt aan interne grenscontroles. Deze dienen ter voorkoming van irreguliere immigratie en grensoverschrijdende criminaliteit. Met een brutosalaris van zo'n 36 euro per uur komt dat dus neer op een totaal van**

360.000 euro. Het betekent ook dat de KM zo gemiddeld 28 uur per dag aan interne grenscontroles besteed. Ervan uitgaande dat dit nooit alleen gebeurt, betekent dit effectief ten hoogste 14 uur per dag om alle Nederlandse binnengrenzen te controleren. Nederland heeft 840 grensovergangen op land. Het resultaat van deze controles is dat over de periode van 9 maanden 470 personen de toegang tot Nederland is geweigerd. In termen van het nettoverkeer tussen Duitsland en Nederland zijn er netto 200 (690-490) meer vreemdelingen in Nederland gebleven dan wanneer zowel Duitsland als Nederland geen interne grenscontroles hadden gehad. Het netto resultaat met België bedraagt 60 (120-60). Er is geen informatie of aan de grens geweigerde vreemdelingen niet via een andere route Nederland alsnog hebben verlaten of zijn binnengekomen. Herkent het kabinet deze cijfers?

Over de periode van 9 december 2024 t/m 8 december 2025 is de totale duur van uitgevoerde grenscontroles 11.210 uur. Sinds het invoeren van de tijdelijke binnengrenscontrole worden er ten minste drie grote controles per week uitgevoerd per KMar Brigade die belast is met de uitvoering van binnengrenscontroles. De resultaten van deze controles, waaronder het aantal overdrachten tussen onze buurlanden en Nederland, zijn te vinden op [Rijksoverheid.nl](https://rijksoverheid.nl)³. De controles worden informatiegestuurd uitgevoerd en vinden plaats langs de gehele binnengrens.

Resultaten binnengrenscontroles aan landsgrenzen met België en Duitsland		
Categorie	9 dec 2024 – 8 dec 2025	9 dec 2025 – 8 mrt 2026
Totale duur uitgevoerde grenscontroles	Ten minste 11.210 uur	Ten minste 1.290 uur
Aantal gecontroleerde personen	143.960, waarvan 100.150 EU-burgers	17.820 waarvan 12.570 EU-burgers
Aantal gecontroleerde auto's, bussen, vrachtwagens en treinen	35.380	4.180
Aantal vreemdelingen toegang geweigerd tot Nederland	530	70
Aanvragen internationale bescherming	110	20
Aantal aangehouden personen	250	20
Aantal vreemdelingen door Duitsland aan Nederland overgedragen	890	230
Aantal vreemdelingen door Nederland aan Duitsland overgedragen	620	160
Aantal vreemdelingen door België aan Nederland overgedragen	150	40
Aantal vreemdelingen door Nederland aan België overgedragen	80	10
Resultaten binnengrenscontroles op luchthavens (intra-Schengenvluchten)		
Categorie	9 dec 2024 – 8 dec 2025	9 dec 2025 – 8 mrt 2026
Aantal gecontroleerde personen	134.370, waarvan 110.740 EU-burgers	27.860, waarvan 3.950 niet EU-burgers
Aantal gecontroleerde vliegtuigen	1500	840
Aantal vreemdelingen dat een terugkeerbesluit heeft opgelegd gekregen	50	10
Aanvragen internationale bescherming	10	20

Voor de taakvelden van de KMar worden geen afzonderlijke begrotingen opgesteld. Het is dan ook niet mogelijk om kosten voor één specifieke taak uit te splitsen,

³ [Tijdelijke binnengrenscontroles tegen migratie zonder geldige documenten | Rijksoverheid.nl](https://rijksoverheid.nl)

gezien het gaat om zowel gerichte als bijkomende kosten. Om deze reden is het niet mogelijk om het totaalbedrag te valideren.

- 3. Ook al gaat het om een beperkt bedrag, is het kabinet het met de leden van de Voltfractie eens dat het draagvlak voor een veiligheidsbijdrage aan defensie wordt verkleind door ondoelmatige en ineffektieve uitgaven in de defensiebegroting onder te brengen?**

Wij vinden de investeringen in Defensie noodzakelijk en doen dit zo doelmatig en effectief mogelijk. Uiteraard gaan wij zo verstandig mogelijk om met het geld dat aan Defensie is toegekend. Het is van belang dat onze Krijgsmacht geoefend, gereed en paraat is op het moment dat het er toe doet. Defensie is er om onze veiligheid en vrijheid te beschermen.

Welke investeringen we de komende jaren willen gaan doen, en waarom we denken dat dat een zo doelmatig en effectief mogelijke besteding van belastinggeld is, zetten we uiteen in de Defensienota en de Ontwerpbegroting 2027 die we binnenkort aan Uw Kamer zullen sturen.

We realiseren ons ook dat het belangrijk is te blijven bouwen aan draagvlak voor en vertrouwen in de krijgsmacht. Dit doen we onder andere door te laten zien dat Defensie de samenleving op allerlei vlakken veel te bieden heeft. Daarnaast zoeken we actief naar koppelkansen hoe Defensie haar rol en de verbinding met de samenleving verder kan verstevigen en wegen we mee hoe deze investeringen ook breder kunnen bijdragen aan de Nederlandse economie, welvaart en samenleving. Bijvoorbeeld door te kijken hoe Defensie-investeringen economisch renderen in Nederland en hoe innovaties voor Defensie ook kunnen bijdragen aan het oplossen van maatschappelijke problemen.

- 4. Worden ook vluchten van privéjets in de risicoafweging ten aanzien van grensoverschrijdende criminaliteit meegenomen? Welk percentage privéjetvluchten is effectief door de Koninklijke Marechaussee gecontroleerd gedurende de rapportageperiode?**

Conform de Schengen Grenscode (SGC) voert de KMar grenscontroles uit op vluchten die worden uitgevoerd met privéjets die het Schengengebied inreizen. Bij grenscontroles aan de buitengrens wordt onder andere gelet op het risico op grensoverschrijdende criminaliteit. Binnengrenscontroles of MTV-controles op privéjets worden met name uitgevoerd in actieweken, waarbij wordt gelet op zowel irreguliere migratie, grensoverschrijdende criminaliteit en identiteitsfraude, naast andere feiten. De berekening van een percentage moet handmatig gebeuren en heeft, gezien de beperkte tijd, niet kunnen plaatsvinden.

- 5. Wanneer denkt het kabinet dat interne grenscontroles, die volgens het Schengenverdrag tijdelijk moeten zijn, niet langer nodig zijn? Heeft het kabinet hierover met de Europese Commissie gecommuniceerd? Hoe heeft de Europese Commissie gereageerd?**

Het Kabinet heeft op 8 mei jl. besloten om de tijdelijke binnengrenscontroles te verlengen tot en met uiterlijk 30 september 2026. Er wordt gewerkt aan een vernieuwd juridisch kader voor het reguliere toezicht op de grens. Dit kader geeft de KMar de mogelijkheid om effectiever op te kunnen treden. Naar verwachting zal dit kader na de zomer worden verankerd in het Vreemdelingenbesluit 2000. Over de resultaten van de binnengrenscontroles wordt elk kwartaal gerapporteerd aan de Europese Commissie en op Rijksoverheid.nl.

Eventuele formele reacties op deze rapportage zullen gericht worden aan het gezag, de minister van Asiel en Migratie.

- 6. Heeft het kabinet overleg met Duitsland gehad over het afschaffen van interne grenscontroles? Wat is daarvan het resultaat?**

Op operationeel niveau is er tussen uitvoeringsorganisaties contact over de uitvoering van de binnengrenscontroles. Overleggen met Duitsland over de binnengrenscontroles op kabinetsniveau worden gevoerd onder de verantwoordelijkheid van het gezag, de minister van Asiel en Migratie.

De leden van de fractie Visseren-Hamakers hebben onderstaande vragen gesteld:

1. Hoe verhoudt deze constatering zich tot de huidige enorme uitgaven van het ministerie van Defensie? Welk deel van deze investeringen betreft het beveiligen van militaire objecten en de bredere veiligheidsstrategie?

De beveiliging van militaire objecten heeft de continue aandacht van Defensie en vormt een integraal onderdeel van de bredere veiligheidsstrategie. Defensie investeert doorlopend in organisatorische, bouwkundige, elektronische en personele maatregelen om de weerbaarheid en veiligheid van militaire objecten te versterken.

Het is echter niet mogelijk om eenduidig aan te geven welk deel van de totale defensie-uitgaven specifiek betrekking heeft op de beveiliging van militaire objecten. De kosten worden binnen de Defensiebegroting namelijk op verschillende begrotingshoofdstukken en projecten verantwoord. Zo worden beveiligingsmaatregelen die onderdeel uitmaken van vastgoed- en infrastructuurprojecten geraamd en verantwoord binnen het Defensiematerieelbegrotingsfonds (DMF, hoofdstuk 66), terwijl personele uitgaven voor eigen beveiligingspersoneel en eventuele externe inhuur worden begroot op hoofdstuk 10 van de Defensiebegroting. Daarnaast kunnen ook binnen andere investerings- en instandhoudingsprojecten beveiligingsaspecten zijn opgenomen die niet afzonderlijk als zodanig in de administratie worden vastgelegd.

2. Is de minister het met onze fractie eens dat de doelmatigheid en doeltreffendheid van de grote investeringen in defensie onder druk komen te staan als de beveiliging en de implementatie van de veiligheidsstrategie niet op orde is?

Nee, ik deel die stelling niet in algemene zin. Tekortkomingen op een specifiek onderdeel van de beveiliging betekent niet automatisch dat de doelmatigheid en doeltreffendheid van defensie-investeringen als geheel onder druk komen te staan. Wel neem ik de aanbevelingen van de Algemene Rekenkamer serieus. De veiligheid van onze mensen en materieel is cruciaal. Er wordt daarom sinds 2025 hard gewerkt aan het realiseren van een (integraal) verbeterplan. Hierbij ligt de focus op het versterken van een mix aan organisatorische, bouwkundige en elektronische maatregelen, waarbij u moet denken aan het versterken van bewakingspersoneel & beveiligingsspecialisten (organisatorische), aanpassingen van gebouwen & ruimtes (bouwkundige) en camera's en slimme systemen (elektronische maatregelen).

Ook wordt er in het verantwoordingsonderzoek door de Algemene Rekenkamer geadviseerd te voorzien in een centrale monitoring van de voortgang en implementatie van de prioriteiten uit de Veiligheidsstrategie voor het Koninkrijk der Nederlanden en deze te betrekken bij de voorgenomen evaluatie van de Veiligheidsstrategie. Het kabinet neemt dit advies heel serieus en zal dit meenemen in de al geplande tussentijdse evaluatie van de Veiligheidsstrategie voor het Koninkrijk der Nederlanden die in het najaar van 2026 wordt uitgevoerd.

3. Wat doet de minister om de 'defensie van defensie' (beveiliging van militaire objecten) op orde te krijgen?

Defensie neemt de beveiliging van militaire objecten zeer serieus. De veiligheid van onze mensen en materieel is cruciaal. Er wordt daarom sinds 2025 hard gewerkt aan het realiseren van een (integraal) verbeterplan. Hierbij ligt de focus op het versterken van een mix aan organisatorische, bouwkundige en elektronische maatregelen, waarbij u moet denken aan het versterken van bewakingspersoneel & beveiligingsspecialisten (organisatorische), aanpassingen van gebouwen & ruimtes (bouwkundige) en camera's en slimme systemen (elektronische maatregelen).

Defensie werkt hierbij volgens een risicogerichte aanpak zoals door de Algemene Rekenkamer aanbevolen. De focus ligt hierbij, conform aanbevelingen AR, op de meest cruciale objecten. Verder is er een investeringsprogramma van 40 miljoen euro opgezet om de grootste bouwkundige en elektronische tekortkomingen aan te

pakken en is de personele capaciteit van beveiligingsspecialisten structureel opgeschaald.

4. Wat doet het kabinet om de coördinatie en implementatie van veiligheidsstrategie op orde te krijgen?

In het verantwoordingsonderzoek naar de bedrijfsvoering van de Veiligheidsstrategie van mei 2026 adviseert de Algemene Rekenkamer te voorzien in een centrale monitoring van de voortgang en implementatie van de prioriteiten uit de Veiligheidsstrategie en deze te betrekken bij de voorgenomen evaluatie van de Veiligheidsstrategie. Het kabinet neemt dit advies heel serieus en zal dit meenemen in de al geplande tussentijdse evaluatie van de Veiligheidsstrategie voor het Koninkrijk der Nederlanden die in het najaar van 2026 wordt uitgevoerd.

De minister van Defensie,

Staatssecretaris van Defensie,

Dilan Yeşilgöz-Zegerius

Derk Boswijk